

TÜRKİYE'DE SOSYAL GİRİŞİMCİLİK VE GELİŞİM SÜRECİ*

SOCIAL ENTREPRENEURSHIP IN TÜRKİYE AND ITS DEVELOPMENT PROCESS

Ülkü Neslihan AKTAŞ**
Erdal AKDEVE***

Öz

Bu araştırmanın temel amacı Türkiye'de sosyal girişimciliğin mevzuat ve politikalar çerçevesinde gelişimini incelemek ve mevzuatın sosyal girişimcilik üzerindeki etkilerini değerlendirmektir. Türkiye'deki sosyal girişimcilik faaliyetlerinin mevcut durumu ve tarihsel gelişiminin incelenmesi amacıyla durum çalışması yöntemi kullanılmış ve doküman analizi yapılmıştır. Doküman analizi aşamasında Mevzuat Bilgi Sisteminin yanı sıra Kalkınma Planları ve Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programları ile kooperatif, vakıf ve derneklere ilişkin mevzuat detaylı bir şekilde incelenmiştir. Araştırma sonucunda son 10 yıl içinde politika belgelerine dahil edilen sosyal girişimciliğin somut yasal mevzuata dayandırılmaması sebebiyle üst politika belgelerindeki yerini kaybetmeye başladığı tespit edilmiştir. Bu araştırma öncelikle Türkiye'de sosyal girişimciliğin mevzuat ve politika kapsamında gelişimine yönelik bütünsel bir çerçeve ortaya koymaktadır. Buna ek olarak araştırma kapsamında öne sürülen kar amacı gütmeyen şirketlere yönelik detaylar sosyal girişimciliğin gelişimine somut bir öneri sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal girişimcilik, Sosyal girişim, Doküman analizi, Kar amacı gütmeyen şirket

Abstract

The main purpose of this research is to examine the development of social entrepreneurship in Türkiye within the framework of legislation and policies, and to evaluate the effects of legislation on social entrepreneurship. A case study method was used to examine the current state and historical development of social entrepreneurship activities in Türkiye through conducting document analysis. For the document analysis,

* Bu çalışma birinci yazarın Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Yönetim ve Organizasyon Anabilim Dalında yürütülen doktora tezinden üretilmiştir.

** Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, Araştırma Merkezi, ulku.aktas@asbu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-1932-6679

*** Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi İşletme Bölümü, erdal.akdeve@asbu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-4133-976X

the Legislation Information System, as well as the Development Plans and Presidential Annual Programs, were thoroughly examined in terms of legislation related to cooperatives, foundations, and associations. As a result of the research, it was observed that social entrepreneurship, which has been included in policy documents in the last decade, has started to be removed from top-level policy documents due to the lack of legal framework. This research primarily provides a comprehensive framework for the development of social entrepreneurship in Türkiye within the scope of legislation and policies. In addition, the recommendations presented in the research for non-profit companies contribute concretely to the development of social entrepreneurship.

Keywords: Social entrepreneurship, Social enterprise, Document analysis, Non-profit company

1. Giriş

Sosyal girişimcilik günümüzde yaşanan karmaşık toplumsal sorunların çözülmesine yönelik yeni bir iş modeli olarak ortaya çıkmaktadır. Girişimciliğin bir türü olarak sosyal girişimciliğin temel motivasyonu toplumsal katkıyı öncelemek olsa da sürdürülebilirliğin sağlanması bakımından ticari değeri de göz ardı etmemesi nedeniyle hızla gelişen yeni bir ekonomik alan olarak görülmektedir. Sosyal girişimcilik ülkelerin sosyal ve ekonomik kalkınmasına fayda sağlayacak bir yapı olarak kamu sektörü, özel sektör ve sivil toplum sektörünün kesişiminde yer almaktadır.

Yaratılan etkinin hem sosyal hem de ticari alanı kapsaması sebebiyle sosyal girişimler çok farklı yasal yapılar altında ortaya çıkmaktadır. Başta Birleşik Krallık olmak üzere bazı Avrupa ülkelerinde sosyal girişimciliğe dair yasal çerçeveler belirlenmiştir. Türkiye'de ise sosyal girişimciliğe ilişkin yasal bir tanım bulunmamaktadır. Ancak son yıllarda giderek artan bir şekilde önem kazanan sosyal girişimcilik Türkiye'de hem ilgili yazında hem de politika belgelerinde yer edinmeye başlamıştır. 2007 yılı itibarı ile ulusal yazında görülen sosyal girişimcilik kavramı politika belgelerine ise ilk olarak 10. Kalkınma Planı (2014-2018) ile dahil olmuştur.

Türkiye'de sosyal girişimlerin sayısına, sosyal girişimler tarafından hangi örgüt yapılarının tercih edildiğine (British Council, 2019, ss.53-56), ulusal sosyal girişim örneklerine (Taş & Şemşek, 2017, ss.487-491; Ercan, 2016, ss.41-47; Demirel, 2017, ss.10-11) literatür taramalarına (Özdevecioğlu & Cingöz, 2009, ss.84-91; Meçikoğlu, 2018, ss.19-22; Polat, 2020, ss.131-133) ve sivil toplum örgütleri ile ilişkilerine (Aktaş, Giderler ve Akdeve, 2023) dair çalışmalar bulunmakla birlikte Türkiye'de sosyal girişimciliğin gelişimini inceleyen yeterli sayıda araştırma bulunmamaktadır. Mevcut çalışmalar ise kapsamlı ve sistemli bir araştırma katkısından öte sadece bir bölüm olarak sosyal girişimciliğin ülkedeki gelişimine yer vermiştir (Sönmez, Arıker & Toksoy, 2016; Efeoğlu, 2023, ss.220-223). Bu sebeple hem yeni bir kavram olarak literatürde yer edinen hem de Türkiye'de yasal bir tanıma bulunmayan sosyal girişimciliğin tarihsel olarak gelişiminin incelenmesi önemli bir araştırma alanı olarak ortaya çıkmaktadır.

Bu araştırma kapsamında sosyal girişimciliğin Türkiye'deki mevzuat ve politika belgeleri içerisindeki yeri ve zaman içindeki gelişim sürecine odaklanılmaktadır. Mevcut durumun betimlenmesi ve yorumlanması amacıyla durum çalışması yöntemi kullanılarak Türkiye'de 2007 yılı itibarı ile politika

belgelerine giren sosyal girişimciliğin doküman analizi aracılığıyla günümüze kadar gelişimi incelenmektedir. Doküman incelemesi aşamasında Mevzuat Bilgi Sisteminin yanı sıra sosyal girişimlerin ağırlıklı olarak faaliyet gösterdiği kooperatif, vakıf ve dernek yapıları kapsamında var olan politika belgeleri de kapsama dahil edilmiştir. İncelenen dokümanlar sonucunda politika belgelerine son 10 yıllık dönemde dahil edilen sosyal girişimciliğin Türkiye’de henüz gelişme aşamasında olduğu ve mevzuat ile politika belgelerinin gelişimi açısından somut önerilere ihtiyaç duyulduğu tespit edilmiştir. Bu kapsamda kar amacı gütmeyen şirket mevzuatına ilişkin öneriler geliştirilmiştir. Bu araştırma öncelikle Türkiye’de sosyal girişimciliğin geliştirilmesi ve farkındalığın artırılması aşamasında yürütülen çalışmaların bütünsel bir şekilde sunulmasına katkıda bulunmaktadır. Türkiye’de mevcut yasal çerçevede faaliyetlerini sürdüren sosyal girişimlere yönelik mevzuat ve politika analizi, sürecin tarihsel gelişiminin anlaşılmasına imkan sağlamaktadır. Buna ek olarak kar amacı gütmeyen şirket kapsamında sunulan yasal altyapı önerileri, Türkiye’de sosyal girişimciliğin ilerlemesi ve gelişmesi noktasında somut bir katkı sunmaktadır.

2. Kavramsal Çerçeve

2.1. Sosyal Girişimcilik

Sosyal girişimcilik kökleri derinlere uzanan bir geçmişe sahip olsa da nispeten yeni bir kavram olarak ön plana çıkmaktadır. Günümüzde sosyal girişimcilik karmaşık sorunlara alternatif çözüm arayışı sürecinde geliştirilen yeni bir yaklaşım ve araç olarak dikkat çekmektedir. Sosyal girişimcilik, toplumsal ihtiyaçların karşılanması ve sosyal değişimin yaratılması amacıyla inovatif fikirlerin kulanılarak ekonomik ve sosyal değer üretilmesini ifade etmekte ve sosyal sorunlara sürdürülebilir çözümler sunulmasının bir yolu olarak görülmektedir (Mair & Marti, 2006; Bornstein & Davis, 2010; Dacin, Dacin & Tracey, 2011).

Çok boyutlu bir kavram olarak tanımlanan sosyal girişimcilik hem akademik literatürde hem de politika belgelerinde çeşitli tanımlamalara sahiptir (Borzaga & Defourney, 2001; Defourney & Nysens, 2006; Johnson vd., 2006; Park & Wilding, 2013). Bir taraftan toplumsal sorunlara yenilikçi çözümler bulunmasını ifade ederken aynı zamanda yenilikçi fikirlerin ticarileştirilmesini ve ekonomik değer yaratılmasını da içermektedir. Avrupa Komisyonunun da belirttiği üzere “sosyal girişim” kavramı, paydaşların katılımıyla, öncelikle üretilen karları sosyal hedeflere ulaştırmak için kullanan bir varlık olarak tanımlanmaktadır (Borgoza vd., 2020, ss.26-31). Temel amacı, ortaklar ve hissedarlar için kar elde edilmesinden ziyade sosyal etki yaratmaktır. Sonuç olarak sosyal girişimcilik sosyal ve ticari olmak üzere iki farklı çerçevenin içerisinde yer almaktadır.

İlgili yazında birçok farklı tanım yer alıyor olsa da sosyal girişimciliğin doğasını belirleyen bazı temel unsurlar bulunmaktadır. Bu unsurlardan ilki sosyal amacın önceliklendirilmesidir. Sosyal girişimcilikte kar elde edilmesi söz konusu olsa da temel odak noktası toplumsal sorunlara sürdürülebilir çözümler bulunmasıdır. İkinci unsur, elde edilen karın dağıtımı ile ilgilidir. Sosyal girişimcilikte ticari faaliyetler sonucu elde edilen kar ilgili sosyal amaçların geliştirilmesi için kullanılmaktadır.

Üçüncü unsur ise toplumları değiştiren olumlu sosyal etki yaratılmasına yapılan vurgudur. Sosyal girişimcilikte amaç uzun vadeli ve sürdürülebilir çözümlerin olumlu sosyal etkiler yaratarak toplumların dönüşümüne yol açmasıdır (Akdeve & Aktaş, 2023).

Tablo 1. Sosyal Girişimcilik Tanımları

	Tanım
Mair & Marti, 2006	Sosyal girişimcilik kaynakların yeni yollarla birleştirilerek değer yaratılması sürecidir. Bu kaynak kombinasyonları, temel olarak sosyal değişimi teşvik etmek veya sosyal ihtiyaçları karşılamak için fırsatları keşfetmeyi ve kullanmayı amaçlamaktadır. Bir süreç olarak görüldüğünde, sosyal girişimcilik, hizmetlerin ve ürünlerin sunulmasını içermekte, ancak aynı zamanda yeni organizasyonların oluşturulmasına da atıfta bulunmaktadır.
Skoll Center for Social Entrepreneurship, 2007	Yenilik, yaratıcılık ve fırsatın bir araya getirilerek, kritik sosyal ve çevresel sorunlara çözüm bulma sürecidir.
Nicholls, 2008	Sosyal pazar başarısızlıklarını çözmeye ve sistematik olarak sosyal değer üretmeye odaklanan, bir dizi kaynak ve organizasyon formatını kullanarak sosyal etkiyi maksimize etmeyi ve değişim sağlamayı amaçlayan yenilikçi bir yaklaşımdır.
Zahra vd., 2009	Sosyal girişimcilik yeni bir iş girişiminin oluşturulması sürecidir ve bu süreç hem toplumun hem de girişimcinin fayda sağladığı şekilde sosyal refahın artmasına yol açmaktadır. Formun Üstü
Özdevecioğlu & Cingöz, 2009	Sosyal girişimcilik kâr amacı gütmeyen işletmelerin finansman sağlamak veya sosyal fayda yaratmak için gerçekleştirdiği birtakım faaliyetler olarak görülebileceği gibi kâr amacı güden işletmelerin sosyal sorumluluk uygulamaları ve toplumun sosyal problemlerinin çözüme ulaştırılmaya çalışılması olarak da ele alınabilir.
Sengupta & Sahay, 2017	Sosyal girişimcilik, girişimcilik ve iş becerilerini kullanarak sosyal sorunlara yenilikçi yaklaşımlar geliştirme sürecidir. Kar amacı gütmeyen ve güden biçimlerde organize olan bu girişimler, sosyal etki ve finansal sürdürülebilirlik ya da karlılık gibi ikili bir yapı oluşturur. Formun Üstü
Akdeve & Aktaş, 2023	Sosyal girişimcilik, girişimcilik özellikleri ve araçları kullanılarak toplumsal sorunlara çözüm önerisinde bulunulan sosyal alanı ve aynı zamanda yenilikçi fikirlerin fırsatlar aracılığıyla ekonomik değere dönüştürüldüğü ticari alanı kapsamaktadır. Sosyal girişimcilik toplumsal sorunları sürdürülebilir bir şekilde ele alırken ekonomik değer yaratmanın bir yolu olarak görülmektedir.

2.2. Türkiye'de Sosyal Girişimciliğin Yasal Örgütlenme Biçimleri

Türkiye'de sosyal girişimcilik için yasal bir tanım bulunmamaktadır. Bu sebeple sosyal girişimcilik faaliyetleri yürütmek isteyen girişimciler mevcut tüzel kişilikleri tercih ederek örgüt yapısını belirlemektedir. British Council Türkiye (2019) tarafından yürütülen araştırmaya göre Türkiye'deki sosyal girişimcilerin %28,7'si kooperatif, %18,6'sı limited şirket, %18,6'sı şahıs şirketi, %14'ü dernek, %13,2'si anonim şirket ve %3,1'i vakıf olarak faaliyetlerini yürütmektedir. Bu bölümde Türkiye'de sosyal girişimcilerin tercih edebileceği yasal örgütlenme biçimlerine kolektif şirket, komandit şirket, anonim şirket, limited şirket, kooperatif şirketleri, dernek iktisadi işletmesi ve vakıf iktisadi işletmesi olarak detaylı bir şekilde yer verilmiştir.

Kollektif Şirket

Türk Ticaret Kanunu (TTK) madde 211'de düzenlenmiş ve "Ticari bir işletmeyi bir ticaret unvanı altında işletmek amacıyla, gerçek kişiler arasında kurulan ve ortaklarından hiçbirinin sorumluluğu

şirket alacaklılarına karşı sınırlanmamış olan şirkettir” şeklinde tanımlanmıştır. Ortakların şirket borçlarından dolayı sınırsız sorumluluk taşınması sebebiyle bu şirket türü günümüzde cazibesini yitirmiştir (Kayhan vd., 2014). Ticaret Bakanlığının 30.09.2023 tarihli verilerine göre Türkiye’de 11.174 kolektif şirket bulunmaktadır. 2023 yılında yalnızca 11 adet kolektif şirket kurulmuştur.

Komandit şirket

Türk Ticaret Kanunu madde 304’te “*Şirket alacaklılarına karşı ortaklardan bir veya birkaçının sorumluluğu sınırlandırılmamış ve diğer ortak veya ortakların sorumluluğu belirli bir sermaye ile sınırlandırılmış olan şirket*” şeklinde tanımlanmıştır. Ortaklar farklı şekillerde sorumluluk sahibidir. Komandit şirketler Türkiye’de en az tercih edilen şirket türüdür. Ticaret Bakanlığının verilerine göre 2023 yılı Eylül ayında toplam 1.991 adet komandit şirket bulunmaktadır. 2023 yılında hiç komandit şirket kurulmamıştır.

Anonim Şirket

Türk Ticaret Kanunu madde 329’da “*Sermayesi belirli ve paylara bölünmüş olan, borçlarından dolayı yalnız mal varlığıyla sorumlu bulunan şirkettir*” şeklinde tanımlanmıştır. Aynı kanun maddesinde şirket pay sahiplerinin sorumluluğunun “sadece taahhüt etmiş oldukları sermaye payları ile ve şirkete karşı” olduğu belirtilmiştir. Ticaret şirketleri içinde limited şirketten sonra en çok tercih edilen şirket türüdür. Ticaret Bakanlığı verilerine göre 2023 yılı Eylül ayında toplam 200.462 anonim şirket bulunmaktadır. 2023 yılı içerisinde 1.414 anonim şirket kurulmuştur.

Limited Şirket

Türk Ticaret Kanunu madde 573’te “*Bir veya daha çok gerçek veya tüzel kişi tarafından bir ticaret unvanı altında kurulur; esas sermayesi belirli olup, bu sermaye esas sermaye paylarının toplamından oluşur*” şeklinde tanımlanmıştır. Şirket ortakları sadece taahhüt ettikleri esas sermaye paylarını ödemekle yükümlüdür ve şirket borçlarından sorumlu değildir. Türkiye’de en fazla bulunan şirket türüdür. Ticaret Bakanlığı verilerine göre 2023 yılı Eylül ayında toplam 1.218.087 limited şirket bulunmaktadır. 2023 yılında 9.603 limited şirket kurulmuştur.

Kooperatif Şirketleri

Türk Ticaret Kanunu’nda yer alan şirket türlerinden biri olan ve 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu’na göre kurulan ve işletilen kooperatif şirketler, üyelerinin ihtiyaçlarını karşılamak, karşılıklı çıkarları gözetmek ve dayanışma ile ilerlemek amacıyla kurulan sermaye şirketleri olarak tanımlanmaktadır. Kooperatif şirketler, üyelerinin ihtiyaçlarını karşılamak ve taleplerine cevap vermek üzere kurulur. Standart bir şirkette pay satın alarak ortak olmak mümkünken, kooperatif bir şirketin üyesi olabilmek için yönetim kurulunda yer almak gerekmektedir. Kooperatif şirketlerde tüm ortaklar her zaman oy kullanma ve konuşma hakkına sahiptir. Kooperatif şirketler, ihtiyaçlarını düşük maliyetle karşılamak üzere kurulur. Bu yapılar, diğer standart şirketlere kıyasla kar elde etmeyi amaçlamazlar.

Vakıf İktisadi İşletmesi

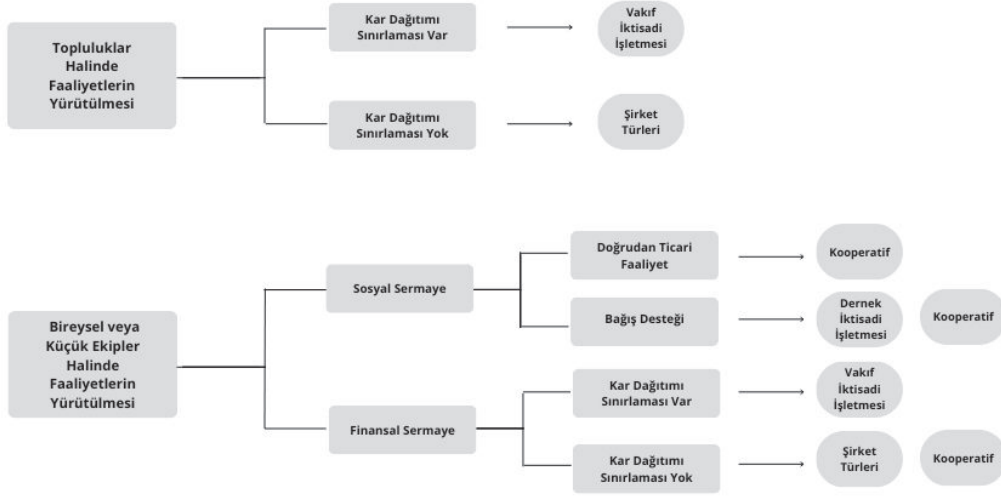
Vakıflar Kanunu'nun 5737 sayılı yasasınının 26. maddesine göre, vakıflar, amacına ulaşmada yardımcı olmak ve vakfa gelir sağlamak amacıyla ekonomik işletmeler kurma ve mevcut şirketlere ortak olma hakkına sahiptirler. Ancak, bu durum vakıfların ekonomik amaçlarla kurulabileceği anlamına gelmemektedir. Yasada bu konuda açık bir düzenleme olmamasına rağmen, vakıfların ekonomik amaçlarla kurulması, vakıfların doğasıyla uyumlu değildir.

Vakıflar, hem vakfa ait bir ekonomik işletme kurarak hem de bir ekonomik işletmeyi vakfa tahsis ederek ekonomik işletme işletebilirler. TTK'nın 16. maddesine göre, vakıflar, amaçlarına ulaşmak amacıyla ticari bir işletme işletiyorlarsa tacir olarak kabul edilirler. Ancak gelirinin yarısından fazlasını kamusal çıkar faaliyetlerine tahsis eden vakıflar, bir ekonomik işletmeyi doğrudan işletmeler veya kamusal hukuk düzenlemelerine uygun olarak yönetilen ve işletilen bir hukuki varlık aracılığıyla işletmeler bile tacir olarak kabul edilmezler. Vakıfların ekonomik işletmeleri kurumlar vergisine tabidir.

Dernek İktisadi İşletmesi

5520 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanuna göre derneklere ait iktisadi işletmeler: *“Dernek ve vakıflara ait veya bağlı olup faaliyetleri devamlı bulunan ve bu maddenin sermaye şirketleri ve kooperatif şeklinde kurulanlar dışında kalan ticari, sınai ve zirai işletmeler ile benzer nitelikteki yabancı işletmeler dernek ve vakıfların iktisadi işletmeleridir”* şeklinde tanımlanmıştır. 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 16. Maddesinde *“Ticaret şirketleriyle, amacına varmak için ticari bir işletme işleten vakıflar, dernekler ve kendi kuruluş kanunları gereğince özel hukuk hükümlerine göre yönetilmek veya ticari şekilde işletilmek üzere Devlet, il özel idaresi, belediye ve köy ile diğer kamu tüzel kişileri tarafından kurulan kurum ve kuruluşlar da tacir sayılırlar.”* denilmektedir. Aynı kanun maddesinde kamu yararına çalışan derneklerin tacir sayılmayacağı belirtilmiştir. Dernekler tarafından kurulan iktisadi işletmelerin tüzel kişiliği yoktur ve tacir sayılmazlar. Dernek Tüzel kişiliği iktisadi işletmenin ve/veya temsilcisinin eylem veya işlemlerinden doğan tüm alacak ve borçlarından sorumludur. Derneklerin tüzüklerinde belirledikleri asli faaliyet alanlarından farklı ve ticari bir amaç için yürütülen faaliyetler iktisadi işletmeler aracılığıyla yönetilmektedir.

Bağlılık, devamlılık ve faaliyetin ticari, sınai veya zirai bir durum ortaya çıkarması iktisadi işletmelerin unsurlarındandır. Bu sebeple belirli bir sosyal amacı gerçekleştirmek için kurulan dernekler yürüttükleri her faaliyet sonucunda iktisadi işletme sayılmazlar. Tek seferlik düzenlenen yardım organizasyonları aracılığı ile yapılan satışlar ticari faaliyet olarak değerlendirilmez. Ancak bu tür faaliyetler sürekli bir gelir getirici araca dönüşürse o zaman bu faaliyetler Kurumlar vergisine tabi olmaktadır. 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanuna göre dernek ve vakıflara ait iktisadi işletmelerin kazançlarının kurumlar vergisi kanununa tabi olduğu belirtilmektedir.

Şekil 1. Türkiye'de sosyal girişimcilerin yasal örgütlenme seçenekleri

3. Araştırma Yöntemi

Bu araştırma kapsamında sosyal girişimciliğin Türkiye'deki mevzuat ve politika belgeleri içerisindeki yeri nedir ve zaman içerisinde nasıl gelişim göstermiştir sorularına ilişkin olarak nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması yöntemi kullanılmış, veri toplama aşamasında belge taraması yapılmıştır. Belge taraması üç aşamada tamamlanmıştır. İlk aşamada Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistemi kullanılarak anahtar kelimeler aracılığıyla tüm mevzuatlar taranmıştır. İkinci aşamada Kalkınma Planları ve Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programları üst politika belgeleri olarak anahtar kelimeler aracılığı ile taranmıştır. Son aşamada ise ilgili bakanlıkların web sitelerinde yer alan strateji belgeleri ve duyurular bölümü belge taramasına dahil edilmiştir. Belge taraması sonucunda sosyal girişimcilikle ilgili kısımlar içeren belgeler doküman analizine dahil edilmiştir.

Belge taramasının birinci aşamasında Mevzuat Bilgi Sisteminde “kooperatif” anahtar kelimesi aranmış ve toplam 55 kayıt ortaya çıkmış; ikinci taramada “vakıf” anahtar sözcüğü aranmış ve 70 kayıt elde edilmiş; üçüncü taramada “dernek” araması yapılmış ve toplam 18 kayıt bulunmuştur. Tüm bu aramalar sonucunda ortaya çıkan belgeler içeriği bakımından kontrol edilmiş ve ilgili olanlar doküman analizine dahil edilmiştir. Belge taramasının ikinci aşamasında üst politika belgeleri aranmıştır. Tüm Kalkınma Planları ve Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programları “sosyal” anahtar kelimesi ile taranmış sosyal girişimcilikle ilgili olan belgeler doküman analizine dahil edilmiştir. Belge taramasının son aşamasında ise ilgili kuruluşların web sitelerinde yer alan belge ve duyurular aranmıştır. Öncelikle Ticaret Bakanlığı web sitesinde bulunan Kooperatifçilik mevzuat kısmında yer alan tüm belgeler incelenmiştir. Bakanlığın tüm Strateji Planları ile Kooperatifçilik Strateji ve Eylem Planları “sosyal” anahtar sözcüğü ile taranmıştır. Ardından Vakıflar Genel Müdürlüğü web sitesinde yer alan

mevzuatlar ve yayınlanan tüm stratejik planlar ile faaliyet raporları benzer şekilde taranmıştır. Son olarak Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü web sitesinde mevzuat bölümünde yer alan tüm belgeler ile tüm strateji planları taranmıştır. Yapılan taramalar sonucunda sosyal girişimcilikle ilgili olan belgeler doküman analizine dahil edilmiştir. Bu araştırmalara ek olarak arama motorları aracılığıyla sosyal girişimcilik faaliyetleri ve projeleri aranmıştır.

Türk Medeni Kanunu, Türk Ticaret Kanunu, Kooperatifler Kanunu, Vakıflar Kanunu, Dernekler Kanunu, 10. Kalkınma Planı (2014-2018), 11. Kalkınma Planı (2019-2023), 12. Kalkınma Planı (2024-2028), 2014-2023 yılları Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programları, Türkiye Kooperatifçilik Stratejisi ve Eylem Planı 2012-2016, Ticaret Bakanlığı 2019-2023 Stratejik Planı, Sivil Toplum Strateji Belgesi ve Eylem Planı 2023-2027, Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü Proje Başvuru Rehberi doküman analizine dahil edilen belgelerdir.

4. Analiz ve Değerlendirme

4.1. Kooperatifler ve Kooperatif Mevzuatı

Türkiye'de kooperatifçiliğin 1961 Anayasasında yer almasıyla birlikte kooperatifçiliğin gelişmesine yönelik somut adımlar atılmıştır. Dönemin gereksinimleri doğrultusunda kooperatifçilik önceleri tarımsal alanlarda yoğunlaşmıştır. Daha sonra gelişen toplumsal ve ekonomik faktörler sebebiyle ağırlıklı olarak konut/işyeri inşaatı olmak üzere diğer alanlarda da gelişmeye başlamıştır (Özcan, 2007, s.99). 1163 sayılı Kanuna göre *“Tüzel kişiliği haiz olmak üzere ortaklarının belirli ekonomik menfaatlerini ve özellikle meslek veya geçimlerine ait ihtiyaçlarını işgücü ve parasal katkılarıyla karşılıklı yardım, dayanışma ve kefalet suretiyle sağlayıp korumak amacıyla gerçek ve tüzel kişiler tarafından kurulan değişir ortaklı ve değişir sermayeli ortaklıklara kooperatif denir”*. Ticaret Bakanlığının en son yayınladığı 2021 tarihli verilere göre Türkiye'de 84.232 kooperatif bulunmaktadır.

Kooperatiflerle sosyal girişimciliğin ilişkisine Türkiye Kooperatifçilik Stratejisi ve Eylem Planı 2012-2016'da yer verilmektedir. Bu strateji dokümanında Avrupa'daki sosyal girişimlere ilişkin bilgi verilmekte, finansal ve teknik yardımlarla sürdürülebilirliğin desteklendiğine vurgu yapılmaktadır. Bu dokümanda iyi uygulama örneklerinin yer alması sosyal kooperatifçiliğin gündeme alınması için yasal altyapının oluşmasına katkı sunmaktadır. Özellikle dünyada kooperatiflere destek sağlanması aşamasında finansal bağımsızlığın ön planda tutuluyor olmasına ve sosyal amaçlı kooperatiflerin bile kar amacı gütmemesi gerekliliğine vurgu yapılıyor olması ülkemizde sosyal girişimciliğin tanımlanmasına katkı sunacak bir zemin sağlamaktadır.

Türkiye'de çeşitli kooperatif tanımları bulunmakla birlikte sosyal kooperatiflere ilişkin kapsayıcı bir tanım bulunmamaktadır. Ancak buna rağmen sosyal kooperatif anlayışı ile faaliyetlerini yürüten ve kendini sosyal girişim olarak ifade eden kooperatifler bulunmaktadır. Ticaret Bakanlığı Esnaf, Sanatkârlar ve Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü, sosyal ekonomi ve dayanışma ekonomisi çerçevesinde sosyal kooperatifçiliğe yönelik sosyal girişimcilik kapsamında farkındalık artırma çalışmaları

sürdürmektedir. Genel müdürlük tarafından 2019 yılında Sosyal Kooperatifçilik Tanıtım, Eğitim, Geliştirme ve Uygulama Projesi gerçekleştirilmiştir. Proje kapsamında Türkiye’de sosyal kooperatiflere ilişkin bir tanım ve yasal altyapının bulunmadığı, sosyal kooperatiflerin farklı yönlerinin ve avantajlarının netleştirilmediği ayrıca destekleme, teşvik ve denetleme mekanizmalarının bulunmadığına ilişkin bazı tespitler yapılmıştır (Ticaret Bakanlığı, 2019). Proje kapsamında sosyal kooperatifler Uluslararası Sanayi ve Hizmet Kooperatifleri Örgütü’nün (CICOPA) tanımı ile uyumlu olacak şekilde sosyal girişim modeli olarak tanımlanmıştır. Diğer kooperatiflerden farklı olarak kamu yararını önceleyen, kar amacı gütmeyen ve faaliyetleri ile kamusal ihtiyaç ve toplumsal hedefleri gözeterek kooperatifler olarak tanımlanan sosyal kooperatifler hakkında farkındalık çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Kamu politikası geliştirilmesi hedefi kapsamında “Sosyal Kooperatifçilik Kapsamında İsrafın Önlenmesine Yönelik Uygulamaların Araştırılması ve Yaygınlaştırılması Alt Komisyonu” kurulmuş ve sosyal kooperatiflere ilişkin toplantılar gerçekleştirilmiştir (TBMM, 2021). 2021 yılında gerçekleştirilen oturumda dünyada yer alan iyi uygulama örneklerinden bahsedilmiştir. Özellikle İtalya’da yasal statüye kavuşan sosyal kooperatiflere ilişkin bilgilendirmeler yapılmış ve ilgili kanunun çevirisi yapılarak komisyona sunulmuştur. Oturumun sonucunda 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu’na tabi olacak 10-15 maddelik sosyal kooperatif kanununun tasarlanmasına yönelik görüşler ileri sürülmüştür

Bakanlık tarafından yürütülen projeye destek sağlayan önemli bir aktör olan İhtiyaç Haritası ise 2021 yılında başlayan Excellence Platform for Social Cooperatives projesini yürütmüştür. Projede Türkiye ve Avrupa Birliği’ndeki sosyal kooperatifler arasında yerel, bölgesel ve ulusal düzeylerde iletişimin ve iş birliğinin artırılması ve Türkiye’de sosyal kooperatifleri bir araya getirerek bir ağ kurulması hedeflenmiştir. Kendini sosyal kooperatif olarak tanımlayan birçok kuruluş proje bünyesinde toplanmış böylelikle sosyal kooperatif haritası geliştirilmiştir. Proje kapsamında gerçekleştirilen faaliyetler sosyal kooperatifçilik ve sosyal girişimcilik hakkında farkındalığın artmasına katkı sağlamıştır.

Ticaret Bakanlığı 2019-2023 Stratejik Planında mevzuat analizi yapılmış ve kooperatiflere ilişkin bazı önemli değerlendirmelerde bulunulmuştur. Bakanlık tarafından yapılan tespitlere göre 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu günümüz ihtiyaçlarına cevap verememektedir. Kooperatifçilik üzerindeki olumsuz imaj sektörün gelişmesine engel olmaktadır. Ayrıca kooperatifler finansman desteği veren kuruluşların gözünde genellikle bir ticari işletme olarak kabul edilmediği için yeterli teşvik ve destek alamamaktadır. Bakanlık tarafından yapılan bu tespitler sonucunda Kooperatifler Kanunu’nda değişiklik önerisi taslağı hazırlanması ihtiyacı belirtilmiştir. Ayrıca “*Plan döneminde başta tarım satış kooperatifleri, kadın kooperatifleri ile sosyal nitelikli kooperatifler olmak üzere öncelikli sektörlerde faaliyette bulunan kooperatiflere destek sağlanacaktır*” stratejisi belirlenmiştir. Ticaret Bakanlığı 2019-2023 Stratejik Planında yapılan tespitler sonrasında bazı hedefler belirlenmiştir. Kooperatiflere yönelik belirlenen hedefler ise raporda şu şekilde yer almaktadır:

H3.5. Kooperatifler ekonomik hayatın aktif kuruluşları haline getirilecektir.

H3.6. Kooperatifçilik Tanıtım ve Geliştirme Projesi ile kooperatifçilik bilinci artırılabilecek, kooperatifçiliğin faydaları anlatılarak yaygınlaştırma çalışmaları yürütülecektir.

Bu hedeflere ulaşmada öngörülen riskler arasında mevzuatın dağınık olması ve bu sektörün birden fazla bakanlığın yetki alanında olması belirtilmiştir. 2019-2023 yıllarını kapsayan Yeni Kooperatifçilik Strateji Belgesinin hazırlanması hedeflenmiştir ancak bu rapora herhangi bir arşivde rastlanmamıştır.

2019 Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programında yer alan tedbirlere göre kooperatifçilik sektörünün güncel ihtiyaç ve gelişmelerine yönelik mevzuat değişikliklerinin yapılması gerekliliği belirtilmiştir. Benzer şekilde Yeni Ekonomi Programı 2020-2022 belgesinde kooperatifçiliğin gelişimine engel teşkil eden mevzuat düzenlemelerinin kaldırılması tedbiri yer almaktadır.

11. Kalkınma Planında Kooperatif Destek Sisteminin hayata geçirilmesi ve finansal destek araçlarının geliştirilmesi hedeflenmiştir. Ayrıca başta tarım satış kooperatifleri, kadın kooperatifleri ve sosyal nitelikli kooperatifler olmak üzere öncelikli sektöre destek sağlanması hedeflenmiştir. Bu noktada 11. Kalkınma Planında “sosyal nitelikli kooperatif”lerden bahsedilmesi önem taşımaktadır. Türkiye için önemli bir belge olan Kalkınma Planında sosyal kooperatifçilikten bahsedilmesi ve önceliklendirilmesi bu konuya ilişkin çalışmaların yapıldığının göstergesi niteliğindedir. Ancak kalkınma planında sosyal nitelikli kooperatifler şeklinde genel bir ifade kullanılmış olsa da herhangi bir tanım yapılmamıştır.

4.2. Vakıflar ve Vakıf Mevzuatı

Vakıflar, gerçek veya tüzel kişilerin, sağlık, sosyal yardım ve eğitim gibi belirli ve sürekli bir amaç için oluşturduğu tüzel kişiliğe sahip mal topluluklarıdır (Türk Medeni Kanunu, madde 101, fıkra 1). Ticari faaliyette bulunmak isteyen vakıfların gelir elde edecek ticari işletmeler kurması gerekmektedir. Ticari işletmelere sahip ve işleten vakıflar, iflas durumunda sorumluluk taşırlar, ancak resmi olarak gelirlerinin en az %50'sini doğrudan amaçlarına ayırdıklarını kanıtlarlar ise sorumluluktan kurtulabilirler. Bu organizasyonlardan elde edilen gelir, kuruculara dağıtılamaz. Elde edilen gelirin kuruculara dağıtılamaması ve gelirlerin yeniden amaçlar için kullanılması bakımından vakıfların sosyal girişim olarak kabul edilmeleri için iktisadi işletme kurmaları gerekmektedir.

Türk Medeni Kanunundan sonra kurulan vakıflar “yeni vakıf” olarak tanımlanmaktadır. Türk Medeni Kanunu'ndan önce kurulmuş vakıflar ise idareleri bakımında dörde ayrılmaktadır (5737 sayılı kanun). Bunlardan ilki mazbut vakıflardır. Mazbut vakıflar Vakıflar Genel Müdürlüğü tüzel kişiliği tarafından yönetilmektedir. Eskiden Osmanlı İmparatorluğu Evkaf Bakanlığı denetimine tabi olan mazbut vakıflar kamu görevlileri veya Osmanlı hanedanı üyeleri tarafından kurulmuşlardır (Çınar, 2016, s.829). Mazbut vakıflar mal edinebilecekleri gibi ticari işletme kurmaları da mümkündür. Ancak ticari işletme kurabiliyor olmalarına rağmen hem kamu hem özel hukuk tüzel kişiliğini içeren karma bir tüzel kişilik olmaları (Arslan, 2022, s.129) sebebiyle kamu kuruluşu gibi faaliyet gösterdikleri için sosyal girişim kategorisine dahil edilmemektedirler.

İkinci tür olan mülhak vakıflar, Cumhuriyet öncesi kurulmuş ve vakfedenin soyundan gelenler tarafından yönetilmesi şart edilmiş olan vakıflardır. Meclis tarafından atanacak yöneticiler eliyle

yönetilir ve temsil edilir. Mazbut vakıflar gibi mülhak vakıflar da kamu görevi niteliğinde işleri gören vakıflar olması sebebiyle ticari işletme işletmeler dahi tacir sayılamazlar (TTK, madde 16/2). Türkiye’de toplam 248 mülhak mülhak vakıf bulunmaktadır (Vakıflar Genel Müdürlüğü, 2022).

5737 sayılı Vakıflar Kanunu’nun 3. maddesine göre cemaat vakfı “*Vakfiyeleri olup olmadığına bakılmaksızın 2762 sayılı Vakıflar Kanunu gereğince tüzel kişilik kazanmış, mensupları Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olan Türkiye’deki gayrimüslim cemaatlere ait vakıflar*” olarak tanımlanmıştır. Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından 2020 yılında yayınlanan verilere göre Türkiye’de toplam 167 cemaat vakfı bulunmaktadır. Cemaat vakıfları ticari işletme kurabilir ve işletebilirler. Ticari işletmeleri elde edilen geliri kurucularına dağıtamaz, yalnızca amaçlarını devam ettirmek için kullanır (Uygur & Franchini, 2019). Bu nedenle, cemaat vakıfları tarafından kurulan ticari işletmeler sosyal girişim olarak sayılabilmektedir.

Dördüncü tür olan esnaf vakıflar, 2762 sayılı Vakıflar Kanunu’nun yürürlüğünden önce kurulmuş ve esnafın seçtiği yönetim kurulu tarafından yönetilen vakıflardır. Türkiye’de yalnızca 1 adet esnaf vakfı bulunmaktadır (Vakıflar Genel Müdürlüğü, 2022).

Yeni vakıflar, Mülga 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi ile 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu hükümlerine göre, şahısların isteği üzerine, bağımsız mahkemeler tarafından kurulan vakıflardır. Yeni vakıflar ticari işletme kurabilirler ve gelirlerini kurucularına dağıtamazlar (Uygur & Franchini, 2019). Bu sebeple sosyal girişim tanımına uymaktadırlar.

Vakıflarla ilgili mevzuat ve dokümanlar incelendiğinde sosyal girişimcilikle alakalı herhangi bir ifadeye rastlanmamış olması dikkat çekmektedir. Yalnızca ilgili literatürde iktisadi işletmeler aracılığıyla vakıfların sosyal girişimcilik faaliyetleri yürüttüğü öne sürülmektedir (British Council, 2019, s.26). Türkiye’de sosyal girişimlerin durumu raporuna göre (2019) Türkiye’de faaliyet gösteren sosyal girişimlerin %3,1’inin vakıf yapısını tercih ettiği öne sürülmüştür. Yapılan araştırma kapsamında gelirlerinin çoğunu ürün ya da hizmet satarak elde eden vakıflar sosyal girişim olarak tanımlanmıştır. Sosyal girişimcilik literatüründe yeni nesil vakıfçılık teması altında sosyal girişimci vakıflar vurgulanmakla birlikte vakıflarla ilgili politika belgelerinde hiçbir yerde bu ilişkidenden bahsedilmemiştir.

4.3. Dernekler ve Dernek Mevzuatı

Türkiye’de faaliyetlerini yürüten sosyal girişimler arasında derneklerin iktisadi işletmeleri yer almaktadır. Türk Medeni Kanunu’nda “*Dernekler, gerçek veya tüzel en az yedi kişinin kazanç paylaşma dışında belirli ve ortak bir amacı gerçekleştirmek üzere, bilgi ve çalışmalarını sürekli olarak birleştirmek suretiyle oluşturdukları, tüzel kişiliğe sahip kişi topluluklarıdır.*” şeklinde tanımlanmıştır (TMK, madde 56/1). 5253 dernekler kanununda ise kazanç paylaşma dışında, kanunlarla yasaklanmamış belirli ve ortak bir amacı gerçekleştirmek üzere, en az yedi gerçek veya tüzel kişinin, bilgi ve çalışmalarını sürekli olarak birleştirmek suretiyle oluşturdukları tüzel kişiliğe sahip kişi topluluklarını ifade etmektedir. Türkiye’de faal 101.274 dernek bulunmaktadır (Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü, 2023).

İlgili yönetmeliğe göre “*Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü sivil toplumla ilişkilere yönelik stratejilerin belirlenmesi ve geliştirilmesi, kamu ile sivil toplum kuruluşları arasındaki koordinasyonun ve iş birliğinin sağlanması, güçlendirilmesi, sivil toplum kuruluşlarının etkinliğinin artırılması ve hizmet kalitesinin yükseltilmesi, sivil topluma yönelik hizmetlerin etkin ve verimli bir şekilde sunulabilmesi amacıyla kurulmuştur.*” (İçişleri Bakanlığı Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü Teşkilat ve Görevleri Hakkında Yönetmelik).

Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan taslak Sivil Toplum Strateji Belgesi ve Eylem Planı 2023-2027’de sosyal girişimciliğin geliştirilmesi dokuz stratejik amaçtan biri olarak belirlenmiştir. Genel Müdürlük tarafından böyle önemli bir raporda sosyal girişimciliğin yer alması Türkiye’de sosyal girişimciliğin gelişimi bakımından oldukça önemlidir. İlgili stratejik amaç doğrultusunda iki ana hedef belirlenmiştir:

Hedef 7.1. Sosyal girişimcilik konusunda hukuki altyapının oluşturulması

Hedef 7.2. Sosyal girişimcilik konusunda farkındalığın artırılması

Sosyal girişimciliğe yönelik mevzuat önerisinin hazırlanması, yasal altyapının belirlenmesine yönelik ihtiyaç analizinin gerçekleştirilmesi, iyi uygulama örneklerinin araştırılması ve sosyal girişimcilik faaliyetleri gösteren STK’lara ihalelerde öncelik sağlanması gibi teşvik mekanizmalarının oluşturulması hedef 7.1. kapsamında yapılacak faaliyetler olarak belirlenmiştir. “*Sosyal girişimcilik alanında farkındalık düzeyinin tespitine yönelik mevcut durumun, iyi uygulama örneklerinin tespit edilmesi ve kamuoyuyla paylaşılması; Sosyal girişimcilik alanında farkındalığın artırılması amacıyla kurum/kuruluşlar tarafından “sosyal girişimcilik” konusunda girişimcilik yarışmaları düzenlenmesi; Sosyal girişimciliğin genç nesil arasında tanınırlığının artırılması ve yaygınlaştırılması amacıyla üniversite öğrencilerine yönelik sosyal girişimcilik alanında bilgilendirici, teşvik edici konferansların ve eğitimlerin düzenlenmesi ile Sosyal girişimciliğin yaygınlaştırılması için bu kuruluşlara yönelik ulusal ve uluslararası kaynaklı fon, hibe veya destekler ile kitle fonlaması veya özel destek programlarının hayata geçirilmesinin sağlanması*” hedef 7.2. kapsamında gerçekleştirilecek faaliyetler olarak belirlenmiştir.

Strateji belgesinin yanı sıra Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü 2020 yılında proje başvuru rehberinde proje konuları içerisinde sosyal girişimciliği de ekleyerek bu alanda faaliyetlerde bulunmayı hedeflemektedir. Dernekler tarafından sunulan sosyal girişimcilik projelerine destek vererek ilgili alanın gelişmesine katkı sunmaktadır.

4.4. Türkiye’de Sosyal Girişimciliğin Gelişimine Dair Diğer Önemli Politika Belgeleri

Türkiye’de sosyal girişimciliğe ilgili araştırmalar, sadece kooperatif, vakıf ve derneklerle ilgili mevzuat taramasıyla sınırlı kalmamalıdır. Bu nedenle, diğer önemli politika belgelerinin de detaylı bir şekilde incelenmesi gerekliliği doğrultusunda bazı önemli politika belgeleri ve ilgili kamu kuruluşlarının sosyal girişimciliğe ilişkin faaliyetleri incelenmiştir. Bu bölümde sosyal girişimciliğe ilgili içerik taşıyan çeşitli politika belgelerine ve faaliyetlere yer verilmektedir.

Kalkınma Planları: Türkiye’de politika geliştirilmesi noktasında önemli rol oynayan kalkınma planları içeriği sebebiyle önem taşımaktadır. Bu kapsamda öncelikle sosyal girişimciliğin ilk kez dahil olduğu 10. Kalkınma Planı incelenmiştir. Bu plan içerisinde Yenilikçi Üretim, İstikrarlı Yüksek Büyüme başlığı altında yer alan Girişimcilik ve KOBİ’ler bölümünde “*Girişimcilik ve KOBİ desteklerinin sağlanmasında yenilik, verimlilik ve istihdam artışı, büyüme, ortak iş yapma gibi ölçütlerin yanı sıra kadın, genç girişimcilik ve sosyal girişimciliğe de öncelik verilecektir. Uygulamada izleme ve değerlendirme süreçleri iyileştirilecek, etki analizlerinden yararlanılarak desteklerin ekonomiye katkısı ölçülecektir.*” şeklinde sosyal girişimcilik kavramının destekleneceği belirtilmiştir. İlk kez kalkınma planına dahil olan sosyal girişimcilik kavramına 11. Kalkınma Planında daha fazla yer verilmiştir. 11. Kalkınma Planı Girişimcilik ve KOBİ’ler başlığı altında “*sosyal girişimcilikle ilgili düzenleme yapılacak, sosyal etkinin ölçülmesine yönelik kapasite artırılabilecek, analiz sonuçlarına göre iyi uygulamaların topluma katkıları oranında destek miktarlarının kademeli olarak artırılması sağlanacaktır*” politikası ile, Bölgesel Gelişme başlığı altında “*Sosyal Destek Programı, özellikle toplumun dezavantajlı kesimlerinin ekonomik ve sosyal hayata daha aktif katılımlarını sağlamak, üretkenlik ve yetenek gelişimini destekleyerek istihdam edilebilirliği artırmak amacıyla, sosyal girişimciliği ve sosyal sorumluluk faaliyetlerini de teşvik edecek şekilde yeniden yapılandırılacaktır*” politika ve tedbirleri yer almaktadır. Kalkınma planlarında sosyal girişimciliğe yer verilmesi bu alanda farkındalığın oluştuğuna ve gerekli çalışmaların gerçekleştirildiğine işaret etmektedir. Ancak beklenmedik bir şekilde 12. Kalkınma Planı’nda (2024-2028) sosyal girişimcilik ile ilgili herhangi bir detay yer almamaktadır.

Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programları: Sosyal girişimcilik kavramı ilk kez 2014 yılında Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programına dahil edilmiştir. Girişimcilik ve KOBİ’ler başlığı altında yer alan politika ve tedbirler içerisinde 10. Kalkınma Planında yer aldığı hali ile Programa dahil edilmiştir. 2014-2018 yılı programlarında “*Girişimcilik ve KOBİ desteklerinin sağlanmasında yenilik, verimlilik ve istihdam artışı, büyüme, ortak iş yapma gibi ölçütlerin yanı sıra kadın, genç girişimcilik ve sosyal girişimciliğe de öncelik verilecektir. Uygulamada izleme ve değerlendirme süreçleri iyileştirilecek, etki analizlerinden yararlanılarak desteklerin ekonomiye katkısı ölçülecektir.*” şeklinde programda yer almaktadır. 2018-2019 yılında yayınlanan programlarda ise Sivil Toplum Kuruluşları başlığı altında sosyal girişimciliğe yer verilmiş ve sosyal girişimlerin STK tanımına dahil edilmemelerinin sorun oluşturduğu söylenmiştir. Böylelikle raporlarda tek bir kez değil toplam 3 kez sosyal girişimcilikten bahsedilmiştir. 2020 yılında yayınlanan raporda ise 4 kez sosyal girişimcilikten bahsedilmiş ve Sosyal Gelişmeyi Destekleme Programına (SOGEP) değinilmiştir. Bölgesel Gelişme başlığı altında yer alan tedbirlerden birinde SOGEP’in sosyal girişimciliği teşvik edecek şekilde yeniden yapılandırılacağı belirtilmiştir. Hukuk Devleti, Demokratikleşme ve İyi Yönetişim başlığı altında ise sosyal girişimlerin yasal statülerinin belirsiz olmasının yasal ve idari açıdan çeşitli sorunlar oluşturduğuna değinilmiştir. 2021 yılı programında Girişimcilik ve KOBİ’ler başlığı altında yeni bir tedbir olarak “*Sosyal girişimcilikle ilgili düzenleme yapılacak, sosyal etkinin ölçülmesine yönelik kapasite artırılabilecek, analiz sonuçlarına göre iyi uygulamaların topluma katkıları oranında destek miktarlarının kademeli olarak artırılması*” eklenmiştir. Sosyal girişimcilik ve sosyal inovasyon konularında kapasite geliştirme

ve farkındalık faaliyetlerinin düzenleneceği ve destek programlarının uygulamaya geçirileceği belirtilmiştir. Diğer programlarda yer alan detaylarla birlikte toplam 10 kez sosyal girişimcilikten bahsedilmektedir. 2022 yılında bir önceki yılda eklenen tedbir kaldırılmış ve yalnızca SOGEP'le ilgili olan tedbir bırakılmıştır. Böylelikle toplamda 5 kez sosyal girişimcilikten bahsedilmiştir. 2023 yılında sosyal girişimcilikle ilgili tek tedbir devam etmiştir. Sosyal girişimciliğin yaygınlaştırılması kapsamında ilerleme kaydedildiği belirtilmiş ve toplam 4 kez sosyal girişimcilikten bahsedilmiştir.

4.5. Kamu Kuruluşlarının Sosyal Girişimciliğe İlişkin Çalışmaları

Kalkınma planlarının ve Cumhurbaşkanlığı programlarının yanı sıra kamu kuruluşları düzeyinde de sosyal girişimciliğe ilişkin faaliyetlerde görünürlüğün arttığı gözlemlenmektedir. Merkezi düzeyde gerçekleştirilen faaliyetlere bakıldığında öncelikle T.C. Dışişleri Bakanlığı AB Başkanlığı koordinasyonunda 2014-2020 döneminde yürütülen İstihdam ve Sosyal Yenilik Programı'nın bütçesinin %21'i mikro finans ve sosyal girişimcilik için ayrıldığı gözlemlenmektedir (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2018). T.C. Ekonomi Bakanlığı Stratejik Planı (2018-2022) kapsamında gerçekleştirilen dış paydaş analizi sonuçlarına göre sosyal girişimciliğin artırılmasının önemine vurgu yapılmıştır.

Merkezi düzeyde gerçekleştirilen bir diğer faaliyet ise Sosyal Gelişmeyi Destekleme Programı (SOGEP) olarak ortaya çıkmaktadır. T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü tarafından yürütülen SOGEP güdümlü proje yöntemiyle sosyal konularda uygulanan bir destek programıdır. Sosyal Gelişmeyi Destekleme Programı'nın öncelikleri arasında sosyal girişimcilik ve yenilikçilik başlığı yer almaktadır. Bu başlığın içeriği "*sosyal girişimlerin kurulmasına ve kapasitelerinin artırılmasına, istihdam edilebilirliğe ve sosyal içermeye ilişkin yenilikçi modeller geliştirilmesine, sosyal girişimcilik ve sosyal yenilikçilik alanlarında hizmet veren/verecek olan aracı kurumların işleteceği, ekosistem güçlendirmeye yönelik merkezler, sosyal laboratuvarlar ile kuluçka ve hızlandırıcı programların uygulanmasına yönelik*" projeleri kapsamaktadır. Kalkınma Ajansları yalnızca SOGEP aracılığıyla değil yerel düzeyde destekledikleri projeler aracılığıyla da sosyal girişimcilik ekosistemine katkı sunmaktadır.

Bağlı kuruluşların faaliyetleri incelendiğinde TÜBİTAK tarafından gerçekleştirilen faaliyetler gözlemlenmektedir. Girişimcilik ve yenilikçilik alanında farkındalığın artırılması kapsamında üniversite öğrencilerinin yenilikçi fikirlerini hayata geçirmelerine yönelik düzenlenen TÜBİTAK 2238 Girişimcilik ve Yenilikçilik Yarışması kategorilerine 2014 yılından itibaren sosyal girişimcilik kategorisi de eklenmiştir.

5. Sonuç ve Politika Önerileri

Bu araştırma kapsamında sosyal girişimcilik ve mevcut hukuksal statüsü ile ilgili Türkiye'deki mevzuat ve politika dokümanları detaylı bir şekilde incelenmiştir. Bu dokümanlar kooperatif, vakıf ve dernek başlığı altında analiz edilmiştir. İncelenen belgeler neticesinde özellikle son yıllarda kooperatiflerin sosyal girişimcilik faaliyetlerine yönelik çok sayıda ve çeşitli çalışmalar gerçekleştirdiği

görülmektedir. Ticaret Bakanlığı'nın sosyal kooperatifçiliği teşvik eden projeleri hayata geçirdiği gözlemlenmiştir. Sosyal kooperatif ve sosyal girişimcilik anlayışının kooperatifçilik mevzuatına dahil edilmesi gerekliliği sonucunda TBMM'de bir komisyon kurulmuştur. Bu çalışmalar Türkiye'de "sosyal kooperatif" kavramının gelişme göstermesi ve sosyal girişimcilerin yasal çerçeveye entegre edilmesi noktasında birçok faaliyetin yürütüldüğünü göstermektedir.

Vakıflar özelinde yapılan araştırma ve belge incelemeleri sonucunda vakıflar ile sosyal girişimcilik arasında doğrudan bir ilişkiye rastlanmamıştır. Genel olarak literatürde ve ülke raporlarında sosyal girişimcilerin faaliyet gösterdiği yapılar olarak vakıflar ve vakıf iktisadi işletmelerinden bahsedilse de ilgili kuruluşlar tarafından yürütülen proje ve araştırmalara rastlanmamıştır. Ayrıca üst politika belgeleri de dahil olmak üzere herhangi bir belgede, proje dokümanında veya etkinlik bilgilerinde vakıflar ile sosyal girişimcilik arasında bir bağlantı kurulmadığı gözlemlenmiştir.

Dernekler kapsamında yapılan incelemeler sonucunda ise Türkiye'de derneklerde sosyal girişimciliğin geliştirilmesi ve farkındalık oluşturulması çerçevesinde özellikle son birkaç yılda önemli faaliyetlerin gerçekleştirildiği görülmektedir. Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan Sivil Toplum Strateji Belgesi ve Eylem Planı (2023-2027) dokümanında sosyal girişimciliğin geliştirilmesi stratejik bir amaç olarak belirlenmiş ve derneklere sağlanan proje desteklerinde sosyal girişimcilik öncelikli alan olarak vurgulanmıştır. İlgili politika belgelerinde sosyal girişimciliğin önemli bir yer tutması ve sosyal girişimcilik faaliyetlerinin çeşitli etkinliklerle desteklenmesi sivil toplum kuruluşlarının bu alana gösterdiği ilgiyi işaret etmektedir.

Sosyal girişimcilik kavramı üst politika belgelerinde de incelenmiştir. İlk kez 10. Kalkınma Planı ile Girişimcilik ve KOBİ başlığı altında yer verilen sosyal girişimcilik, 11. Kalkınma Planında ek olarak Bölgesel Gelişme başlığı altında da yer almıştır. Bu planlarda sosyal girişimcilikle ilgili düzenlemelerin yapılacağı ve sosyal girişimlerin teşvik edileceği tedbirlerine vurgu yapılmıştır. Ancak 12. Kalkınma Planında sosyal girişimcilikle ilgili herhangi bir içeriğe rastlanılmamıştır. Cumhurbaşkanlığı Kalkınma Planlarında da benzer şekilde 2014 yılı itibarıyla bu konuya yer verilmiş; özellikle 2021 yılı programında sosyal girişimciliğe yapılan atıfta artış yaşanmıştır. Ancak son 2 yıllık programda sosyal girişimciliğin geçtiği bölümlerde azalma gözlemlenmiştir.

Kamu üst politika belgelerinde sosyal girişimciliğe yapılan atıfların azalmasının en önemli sebeplerinden biri bu konunun somut bir mevzuata dayandırılmaması olarak yorumlanabilir. İlgili yıl içerisinde belirlenen hedeflerin bir sonraki dönemde ulaşılabilir ve ölçülebilir olması önem taşıdığından sosyal girişimcilikle ilgili hedefler somut yasal çerçevelerin eksikliği sebebiyle engel teşkil etmiş olabilir. Bu sebeple yalnızca "trend bir konu başlığı" olarak öne çıkan sosyal girişimcilik 2014-2021 yılları arasında politika belgelerine dahil edilmiş olsa da uygulanabilir yasal bir yapıya kavuşturulamaması sebebiyle bu politika belgelerinde zaman içerisinde önemini yitirdiği tespit edilmiştir. Bu noktada sosyal girişimciliğe ilişkin mevzuatın ve çerçevesinin net bir biçimde belirlenmesi, buna ek olarak sosyal girişimciliğe yönelik çalışmaların ve ayrılan kaynakların artırılması gerektiği düşünülmektedir.

Dünyada sosyal girişimcilik üzerine oluşturulan mevzuatlar incelendiğinde İtalya, Portekiz, İspanya, Yunanistan, Fransa, Macaristan, Polonya, Hırvatistan ve Çekya'da yasal altyapının sosyal kooperatiflere yönelik çıkarılan bir kanun ile düzenlendiği görülmektedir (TÜSEV, 2018). Birleşik Krallık, Belçika, Çekya ve Avusturya'da sosyal girişimlerin şirket olarak faaliyet göstermesine olanak sağlayan kar amacı gütmeyen şirketler için kanunlar bulunmaktadır (TÜSEV, 2012). Amerika ve Güney Kore'de ise sertifika sistemleri mevcuttur (Tunar, 2020, s.6). Bu yasal yapılar, vergi muafiyetleri, kar dağıtımını sınırlaması, yatırım alabilme ve raporlama zorunluluğu bakımından çeşitli ülkelerde farklı şekillerde tanımlanmıştır.

Türkiye'de de girişimciliğin temel ilkelerine uygun olarak kaynakların planlanması ve tahsisi, küresel finansal sistemlere uygunluk ve stratejik insan kaynaklarından faydalanma gibi örgütsel fonksiyonların uygulanabileceği bir yapı gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Gerçek kişiler ile sivil toplum örgütleri, yerel yönetimler ve özel şirketler gibi tüzel kişilerin kurucu olarak yer alabileceği bu yapı girişimcilik bakış açısı ile sosyal fayda üretilmesinin bir arada yer aldığı bir örgüt türü olarak görülmektedir. Sivil toplum örgütleri, kamu kuruluşları ve yerel yönetimlerin hızlı karar alma, esneklik ve alternatif kaynaklara ulaşım gibi konulardaki kısıtlarını azaltacak alternatif bir yapı geliştirilmesinin Türkiye'nin sosyal girişimcilik kapasitesine önemli ölçüde katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu kapsamda Birleşik Krallık, Belçika, Çekya ve Avusturya örneklerine benzer biçimde sosyal girişimciliğin gelişimine katkıda bulunacak şekilde kar amacı gütmeyen şirket mevzuatının geliştirilmesinin önemli ve gerekli olduğu düşünülmektedir.

Kar amacı gütmeyen şirket mevzuatının uygulama kapasitesini geliştirecek birtakım unsurları barındırması gerekmektedir. Toplumsal bir misyon doğrultusunda faaliyet yürütecek bu yeni yapının bazı teşvik ve destek mekanizmaları ile geliştirilmesi uygun görülmektedir. Dünyadaki başarılı uygulamalara bakıldığında sosyal sorunların çözümü ve toplumsal beklentilerin karşılanmasında devletlerin bir takım kamu politika araçları yolu ile bu mekanizmanın işlevini artırdığı görülmektedir. Dünyada uygulanan ve Türkiye'de de hayata geçirilmesi gerekli olan çeşitli kamu politikası araçları bünyesinde şu unsurları barındırabilir:

- Vergi muafiyetleri ve istisnaları,
- SGK işveren prim destekleri,
- Sosyal devlet hizmeti sunulmasında satın almalarda öncelik tanınması (ilgili kamu ihalelerinde önceliklendirme),
- Çeşitli hibe ve destek programları (KOSGEB, TÜBİTAK, Kalkınma Ajansı vb. kuruluşlar aracılığı ile),
- Girişim ve yatırım fonlarında teşvik ve muafiyetler,
- Dönemsel bağımsız denetim ve raporlama zorunluluğu,
- Dış ticaret açığına yönelik güçlendirilmesi gereken teknoloji tabanlı sektörlerde kamu ile ortak proje geliştirilmesi konusunda bu modelden faydalanılması ve teşvik edilmesi (Türk Silahlı Kuvvetlerini Güçlendirme Vakfı örneğine benzer oluşumların kar amacı gütmeyen şirket modeli ile geliştirilmesi)

Sonuç olarak serbest piyasa koşullarının hüküm sürdüğü özellikle gelişmiş ekonomilerde önemi çok uzun yıllar önce kavranan sosyal girişimciliğin katma değer yaratma, istihdamı artırma, refahı tabana yayma ve sosyal fayda sağlama gibi konulardaki önemi belirgin bir şekilde öne çıkmaktadır. Özellikle gelişmiş olarak adlandırılan ülkelerde sosyal girişimciliğin gelişim sürecinin daha erken dönemlerde başlaması ve sosyal girişimciliğin yasal dayanaklarının açık bir şekilde belirlenmiş olması bu ülkelerde yaşayan toplumların da refah seviyeleri ile paralellik göstermektedir. Bu bağlamda Türkiye’de önemi son on yılda kavranmış gibi gözükse de aslında tarihsel olarak kökeni söz konusu bu ülkelerden çok daha geriye dayanmakta olan sosyal girişimciliğin yasal çerçevesinin belirlenmesinin toplumsal katkı sunması bakımından önem taşıdığı düşünülmektedir.

Kaynakça

- Akdeve, E., & Aktaş, Ü. N. (2023). Sosyal Girişimcilik Ve İnovasyon. Koçak, A. (Ed.), *Girişimcilik*. Ankara Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi.
- Aktaş, Ü. N., Giderler, M. E., & Akdeve, E. (2023). Sivil Toplum Sektöründe Yeni Örgütlenme Modeli: Sosyal Girişimcilik. *Öneri Dergisi*, 18(60), 561-581. doi:10.14783/Maruoneri.1249069
- Arslan, M. (2022). Mazbut Vakıfların Tüzel Kişilikleri, Malları ve Tasfiyesi. *Sakarya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 10(1), 123-138.
- Borzaga, C., Galera, G., Franchini, B., Chiomento, S. Nogales R., & Carini C. (2020). *Social Enterprises and Their Ecosystems in Europe. Comparative synthesis report*. Avrupa Komisyonu. <https://europa.eu/!Qq64ny>
- British Council, Türkiye, (2019). *Türkiye’de Sosyal Girişimlerin Durumu*. <https://www.britishcouncil.org.tr/programmes/education/social-enterprise-research>.
- Bornstein, D., & Davis, S. (2010). *Social Entrepreneurship: What Everyone Needs To Know*. Oxford University Press.
- Borzaga, C., & Defourny, J. (2001). Conclusions. *Social Enterprises in Europe: A Diversity of Initiatives and Prospects*. Borzaga, C. ve J. Defourny (Eds), *The Emergence of Social Enterprise* (ss.350-370). London and New York: Routledge.
- Çınar, O. (2016). Mazbut ve Mülhak Vakıflarda Galle “Gelir” Üzerinde Vakıf Evlatlarının ve Diğer İlgililerinin Hak Sahipliği ve İntifa Hakkı Hayırından Fazla Olan Mülhak – Vakıfların Aile Vakfına Dönüştürülmesi. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 22 (3), 2016.
- Dacin, M. T., Dacin, P. A., & Tracey, P. (2011). Social Entrepreneurship: A Critique and Future Directions. *Organization Science*, 22(5), 1203-1213.
- Defourny, J., & Nyssens, M. (2006). Defining Social Enterprise. *Social enterprise: At The Crossroads Of Market, Public Policies and Civil Society*. M. Nyssens (Ed.), *Social Enterprise* (ss. 3-27). Routledge.
- Demirel, E. T. (2017). Sosyal Girişimcilik. Elazığ: Fırat Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi.
- Dernekler Kanunu, <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5253.pdf>
- Efeoğlu, H. G. (2023). Türkiye’de Sosyal Girişimciliğin Gelişimi ve Kurumsallaşma Önerileri. *Bölgesel Kalkınma Dergisi*, 01(02), 214-231.
- Ercan, S. (2016). *Türkiye’de Sosyal Girişimcilik ve Yarattığı Etkilerin Değerlendirilmesi*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.

- Kaya, H. (2021). Mevzuatımızda Şirket Türleri ve Kuruluş-Tasfiye İşlemlerinin Muhasebeleştirilmesi. *Turkish Business Journal*, 2(3), 24-44.
- Kayihan, Ş., Karaca, N., & Çetiner, A. E. (2014). *Şirketler Muhasebesi*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Kooperatifler Kanunu, <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.1163.pdf>
- Mair, J., & Marti, I. (2006). Social Entrepreneurship Research: A Source of Explanation, Prediction, and Delight. *Journal of World Business*, 41(1), 36-44.
- Meçikoğlu, S. (2018). *Türkiye'de Sosyal Girişimciliği Etkileyen Dinamiklerin Analizi*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Akdeniz Üniversitesi.
- Mulgan, G., Tucker, S., Ali, R., & Sanders, B. (2007). *Social Innovation: What It Is, Why It Matters and How It Can Be Accelerated*. Working Paper, Skoll Centre for Social Entrepreneurship, Oxford.
- Nicholls, A. (2008). *Social Entrepreneurship: New Models of Sustainable Social Change*. OUP Oxford.
- Özcan, O. (2007). *Türkiye'de Kooperatifçiliğin Tarihi Gelişimi ve Cumhuriyet Dönemi Kooperatifçiliği*, (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi.
- Özdevecioğlu, M., & Cingöz, A. (2009). Sosyal Girişimcilik ve Sosyal Girişimciler: Teorik Çerçeve. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (32), 81-95.
- Park, C., & Wilding, M. (2013). Social Enterprise Policy Design: Constructing Social Enterprise in the UK and Korea. *International Journal of Social Welfare*, 22(3), 236-247.
- Polat, O. (2020). *Etkinlik Teorisi Bağlamında Yerel Kalkınma Amaçlı Sivil Toplum Kuruluşlarında Sosyal Girişimciliğin İncelenmesi: Türkiye Örneği*. (Yayınlanmamış doktora tezi]. İnönü Üniversitesi.
- Sengupta, S., & Sahay, A. (2017). Social Entrepreneurship Research in Asia-Pacific: Perspectives and Opportunities. *Social Enterprise Journal*, 13(1), 17-37.
- Sönmez, A., Arıker, Ç., & Toksoy, A. (2016). Dünya'da ve Türkiye'de Sosyal Girişimciliğin Gelişimi. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 17(37 Girişimcilik Özel Sayısı), 102-121.
- T.C. Ticaret Bakanlığı. <https://esnafkoop.ticaret.gov.tr/haberler/genel-mudurlugumuzce-sosyal-kooperatifler-mevzuati-ve-iyi-uygulama-ornekleri-cali>
- T.C. Ticaret Bakanlığı 2019-2023 Stratejik Planı. <https://ticaret.gov.tr/data/51d557c6487c8e0f30a44f53/T%C4%B0CARET%20BAKANLI%C4%9EI%20STRATEJ%C4%B0K%20PLANI%202019-2023%20G%C3%BCncellenmi%C5%9F%20Versiyon.pdf>
- Vakıflar Genel Müdürlüğü, Mülhak Vakıflar Bölge/İl/İlçe Dağılımı (2022). https://cdn.vgm.gov.tr/genelicerik/genelicerik_943_290519/23mulhak-vakiflarin-bolge-il-ilce-dagilimi-1707202.pdf
- Vakıflar Genel Müdürlüğü, Cemaat Vakıflarının Türlerine Göre İl/İlçe Dağılımı (2020). https://cdn.vgm.gov.tr/genelicerik/genelicerik_942_290519/1-cemaat-vakiflarinin-turlerine-gore-il-ilce-dagi.pdf
- Taş, H. Y., & Şemşek, İ. (2017). Türkiye ve Dünya'dan Sosyal Girişimcilik Örnekleri ve İstihdama Katkıları. *Hak İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 6(16), 480-497.
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, (2013). Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018). https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/08/Onuncu_Kalkinma_Plani-2014-2018.pdf
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, (2018). On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023). https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/07/On_Birinci_Kalkinma_Plani-2019-2023.pdf

- T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, (2023). On İkinci Kalkınma Planı (2024-2028). https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2023/11/On-Ikinci-Kalkinma-Plani_2024-2028_17112023.pdf
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, (2014-2023). Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programları. <https://www.sbb.gov.tr/yillik-programlar/>
- T.C. İçişleri Bakanlığı Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü, Dernek Sayıları, <https://www.siviltoplum.gov.tr/dernek-sayilari>
- T.C. İçişleri Bakanlığı Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü, *Sivil Toplum Strateji Belgesi Eylem Planı (2023-2027)*. https://www.siviltoplum.gov.tr/kurumlar/siviltoplum.gov.tr/PromoSlider/STKStr-ve-eylem-pln2022/Ek_1_Taslak_Sivil_Toplum_Strateji_Belgesi_ve_Eylem_Plani.pdf
- T.C. Ekonomi Bakanlığı, *2018-2022 Stratejik Planı*. https://ticaret.gov.tr/data/5b921d6513b87613646656ac/Stratejik_Plan_2018_2022.pdf
- T.C. İçişleri Bakanlığı, (2022). *Sivil Toplum Strateji Belgesi ve Eylem Planı 2023-2027*. https://www.siviltoplum.gov.tr/kurumlar/siviltoplum.gov.tr/PromoSlider/STKStr-ve-eylem-pln2022/Ek_1_Taslak_Sivil_Toplum_Strateji_Belgesi_ve_Eylem_Plani.pdf
- T.C. Ticaret Bakanlığı, (2012). *Türkiye Kooperatifçilik Stratejisi ve Eylem Planı 2012-2016*.
- Tunar, A. (2020). *Sosyal Girişimcilik ve Yasal Statü: Sosyal Girişimciler Üzerine Bir Araştırma*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi.
- Türk Medeni Kanunu, <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.4721.pdf>
- Türk Ticaret Kanunu, <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.6102.pdf>
- Türkiye Büyük Millet Meclisi, *Dilekçe Komisyonu Sosyal Kooperatifçilik Kapsamında İsrafın Önlenmesine Yönelik Uygulamaların Araştırılması ve Yaygınlaştırılması Alt Komisyonu Tutanakları* (2021). https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/komisyon_tutanaklari.goruntule?pTutanakId=2832
- TÜSEV, (2018). *Sosyal Kooperatifçilik: Yasal Mevzuat Açısından Avrupa Birliği Örnekleri ve Türkiye'deki Gelişmeler*. https://tusev.org.tr/userfiles/images/TUSEV_SosyalKooperatifBilgiNotuTR.08.11.18.pdf
- TÜSEV, (2012). *Sosyal Girişimcilik Projesi, Türkiye'de Sosyal Girişimlerin Yasal ve Mali Altyapısının Güçlendirilmesine İlişkin Politika Belgesi*. <https://www.tusev.org.tr/userfiles/image/SG%20Yasal%20ve%20Mali%20Altyap%C4%B1%20Politika%20Belgesi-FINAL.pdf>
- Uygur, D., & Franchini B. (2019). *Social Enterprises and Their Ecosystems in Europe. Country Fiche: Turkey*. Avrupa Komisyonu. <https://europa.eu/!Qq64ny>
- Vakıflar Kanunu, <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5737.pdf>
- Zahra, S. A., Gedajlovic, E., Neubaum, D. O., & Shulman, J. M. (2009). A Typology of Social Entrepreneurs: Motives, Search Processes and Ethical Challenges. *Journal of Business Venturing*, 24(5), 519-532.

SOCIAL ENTREPRENEURSHIP IN TÜRKİYE AND ITS DEVELOPMENT PROCESS*

Ülkü Neslihan AKTAŞ**
Erdal AKDEVE***

The main purpose of this research is to examine the development of social entrepreneurship in Türkiye within the framework of legislation and policies, and to evaluate the effects of legislation on social entrepreneurship. A case study method was used to examine the current state and historical development of social entrepreneurship activities in Türkiye through conducting document analysis. For the document analysis, the Legislation Information System, as well as the Development Plans and Presidential Annual Programs, were thoroughly examined in terms of legislation related to co-operatives, foundations, and associations. As a result of the research, it was observed that social entrepreneurship, which has been included in policy documents in the last decade, has started to be removed from top-level policy documents due to the lack of legal framework. This research primarily provides a comprehensive framework for the development of social entrepreneurship in Türkiye within the scope of legislation and policies. In addition, the recommendations presented in the research for non-profit companies contribute concretely to the development of social entrepreneurship.

Social entrepreneurship has emerged as a new business model for solving complex social problems in today's world. While the primary motivation of social entrepreneurship is to prioritize social impact, it is also seen as a rapidly developing economic field due to its consideration of commercial value for sustainability. Social entrepreneurship lies at the intersection of the public, private, and civil society sector, contributing to the social and economic development of countries.

---

* This study is derived from the PhD thesis of the first author conducted in the Department of Management and Organization at Social Sciences University of Ankara.

** Social Sciences University of Ankara, Research Center, ulku.aktas@asbu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-1932-6679

*** Social Sciences University of Ankara, Business Department, erdal.akdeve@asbu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-4133-976X

Due to the encompassing nature of both social and commercial aspects, social enterprises emerge under various legal structures. Some European countries, notably the United Kingdom, have established legal frameworks for social entrepreneurship. In Türkiye, however, there is no legal definition specifically for social entrepreneurship. Nevertheless, social entrepreneurship has gained recognition in both academic literature and policy documents in recent years. The concept of social entrepreneurship was first included in policy documents with the 10th Development Plan (2014-2018).

Although there are studies on the number of social enterprises in Türkiye, the organizational structures adopted by social enterprises (British Council, 2019, pp.53-56), national social entrepreneurship examples (Taş & Şemşek, 2017, pp.487-491; Ercan, 2016, pp.41-47; Demirel, 2017, pp.10,11), literature reviews (Özdevecioğlu & Cingöz, 2009, pp.84-91; Meçikoğlu, 2018, pp.19-22; Polat, 2020, pp.131-133), and the relationship between civil society organizations (Aktaş, Giderler & Akdeve, 2023) there is a lack of sufficient research on the development of social entrepreneurship in Türkiye. The existing studies only provide a partial view of the development of social entrepreneurship in the country, rather than comprehensive and systematic research contributions. Therefore, examining the historical development of social entrepreneurship, which has emerged as a new concept in the literature and lacks a legal definition in Türkiye, becomes an important research area.

This research focuses on the place of social entrepreneurship in legislation and policy documents in Türkiye and its development over time. Using a case study approach, the research examines the development of social entrepreneurship documented in policy papers since 2007 in order to describe and interpret the current situation. In addition to the Legislative Information System, policy documents related to the cooperative, foundation, and association structures, in which social enterprises predominantly operate, are included in the analysis. The Turkish Civil Code, Turkish Commercial Code, Cooperatives Law, Foundations Law, Associations Law, 10th Development Plan (2014-2018), 11th Development Plan (2019-2023), 12th Development Plan (2024-2028), Presidential Annual Programs for the years 2014-2023, Türkiye Cooperative Strategy and Action Plan 2012-2016, Ministry of Trade 2019-2023 Strategic Plan, Civil Society Strategy Document and Action Plan 2023-2027, and the Civil Society Relations General Directorate Project Application Guide are the documents included in the document analysis. Based on the examined documents, it was found that social entrepreneurship has recently started to be included in policy documents in Türkiye, indicating that it is still in the early stages of development and requires concrete recommendations for legislative and policy document improvements. It has been observed that references to social entrepreneurship in public policy documents have decreased. One of the most significant reasons for this situation can be interpreted as the lack of concrete legislation on this subject. At this point, it is considered crucial to clearly define the legislation and framework related to social entrepreneurship. Additionally, it is believed that efforts and allocated resources for social entrepreneurship need to increase. In this context, proposals are developed regarding non-profit company legislation. As a result of the research, various elements have been proposed to enhance the implementation capacity of the legislation for non-profit corporations. This research primarily contributes to the comprehensive presentation

of efforts carried out for the development and awareness-raising of social entrepreneurship in Türkiye. The analysis of legislation and policy for social enterprises operating within the existing legal framework allows for an understanding of the historical development of the process. Furthermore, the proposed legal infrastructure within the scope of non-profit companies provides a tangible contribution to the progress and advancement of social entrepreneurship in Türkiye.